

Antonio Damasio er igen aktuell med en ambitiøs bog, hvor han behandler nogle af psykologiens grundlæggende emner og spørgsmål. Bogen handler med Damasios egne ord om: "én interesse og én idé". Damasios interesse er som bekendt den menneskelige affekt (emotionernes og følelsernes verden) og hans idé er, at "kulturel aktivitet begyndte og forbliver dybt indlejret i følelser".

Damasio udfolder i tre dele den psykologiske evolution fra den encellede organismes sansning og respons til mennesket med sind, bevidsthed, følelser og i sidste instans kultur. Med Damasios ord: "Hvis vi skal forklare sidstnævnte, er vi nødt til at erkende og forstå førstnævnte og samle den kæde, som forbinder dem."

Den første del omhandler det helt grundlæggende biologiske plan, som er fundamentet for de senere evolutionære udviklinger. Homeostase er det centrale udgangspunkt. Homeostase indebærer et grundlæggende imperativ for levende organismer om "vedvaren" og "udbredelse". Det er så basalt, at det kan spores til de tidligste livsformer på det cellulære plan. For flere milliarder år siden udviklede encellede organismer samarbejde og social adfærd og allerede for 100 mio. år siden udviklede nogle insektarter sociale adfærdsformer, der har træk af kulturelle praksisformer. Det sociale går således langt forud for det komplekse menneske vi kender i dag. Dette var forløbere til sind, følelse, tænkning og bevidsthed.

Anden del fokuserer på tilblivelsen og betydningen af nogle af de væsentlige mentale komponenter (sindet, affekt, følelser, bevidsthed). Dannelsen af nervesystemer for ca. 500 mio. år siden skabte grobund for udviklingen af følelser. Nervesystemer skabte først muligheden for forestillingsbilleder, i form af kortlægning af verden, såvel den indre som den ydre. Dette er centralt for sind. Bevidsthed og følelser forudsætter sind. Damasio lægger særligt vægt på sin udnævnte interesse – den menneskelige affekt. Følelser og homeostase anskues som nært forbundet, idet følelser ses som subjektive oplevelser af livstilstanden. Følelser er med andre ord mentale udtryk for homeostase, der indebærer bevidste informationer om tilstanden. Følelser har valens, der fungerer som en indikator for om livsproccessen/livstilstanden er gavnlig eller uhensigtsmæssig for trivsel og velvære. En af pointerne er, at følelser hermed er en væsentlig drivkraft og motiv i udviklingen af kulturer. Damasio formulerer det således: "Følelserne og det intellekt, de mobiliserede, har til en vis grad – på godt og ondt – befriet mennesker fra genernes absolutte tyranni, men kun for at fastholde os under homeostasens despotiske styre."

I den sidste del argumenterer Damasio for, at kulturelle fænomener kan ses som produkter af den menneskelige evolution og særligt forbundet til følelser. Kulturelle praksisser kan være opfundet som et middel til at håndtere affekt og derved korrigere homeostase. Som eksempel bruger han bl.a. lægevidenskaben, der helt oplagt kan tolkes som et middel til at sikre trivsel og overlevelse. I dette perspektiv kan den lægevidenskabelige praksis og kultur ses som en respons på den smerte og lidelse, som sygdomme forårsager. Herudover nævner Damasio politik, etik, retssystemer, religion, musik, filosofi, videnskab som nogle af de områder, der kan være frembragt i form af denne proces. Han tager dog forbehold for, at den måde nogle af disse praksisformer intellektuelt har udviklet sig på har overskredet den oprindelige funktion, som følelsesmæssig regulering, og i dag også tjener andre formål, som fx mening. Emner som kunstig intelligens og robotteknologi diskuteres også afslutningsvis. For hvis vi kan kortlægge udviklingen af menneskelige sind og bevidsthed, kan vi så også skabe det på kunstig vis? Damasio afviser påstanden om at levende organismer kan betragtes som algoritmer. Kunstige organismer der er intelligente er ikke blevet påvist at kunne generere følelser. Grundlaget tæller og er det, der karakteriserer det menneskelige, hvilket omfatter en bestemt form for organiseret kemi, der indbefatter det homeostatiske imperativ.

Med bogen minder Damasio os om de dybe evolutionære og biologiske rødder, som vores psyke og kultur grunder i. Damasio påpeger, at biologiens betydning for kulturen, blev anerkendt i slutningen af det 19. århundrede af blandt andre Darwin, William James, Freud og Durkheim. Med socialdarwinisme og efterkrigstiden, blev koblingen mellem biologien og kultur nedtonet. Først i den sidste del af det 20. århundrede skete der en opblomstring med evolutionspsykologien. Feltet synes dog desværre fortsat udfordret i dag. En af de førende evolutionspsykologer, David Buss, skrev fornyligt i en artikel, at forskningen indenfor socialpsykologien er udfordret af forskellige barrierer. Det drejer sig bl.a. om en tendens til at afvise teorier og forskning, der stammer fra evolutionære tilgange til menneskelig adfærd. I stedet er tilgange, der betragter menneskelig adfærd som konstruktioner fremtrædende, hvor den biologiske baggrund og evolution negligeres. Et typisk kritikpunkt, som kan være medvirkende til dette er, at biologi reducerer forståelsen af det komplekse menneske. Damasio skriver at den biologiske forankring og evolution ikke udelukker betydningen af det individuelle samt påvirkningen fra kunst og humaniora. Menneskers følelsesliv er individuelt forankret til hver enkeltes livshistorie. Ifølge Damasio forstærker en større viden om vores biologi blot det humanistiske projekt.

Bogen er et væsentligt bidrag i evolutionspsykologien. Trods titlen, *Tingenes mærkelige orden*, får man en oplevelse af, at tingene ikke er så mærkelige endda. Der er en forklaring på tingene og man står tilbage mere oplyst.

Af Tobias Holst, psykolog